

Varnost in zdravje pri delu v šolstvu

Uvod

V izobraževalnih ustanovah so enake nevarnosti kot na katehrih koli drugih delovnih mestih. Toda delovna mesta v šolstvu delimo s študenti ali učenci. Slednji pa so lahko ranljivi, saj so mladi, neizkušeni in se velikokrat ne zavedajo nevarnosti za lastno varnost in zdravje. Nevarnost so lahko že oni sami.

Upravljanje varnosti in zdravja pri delu

Delodajalci morajo oceniti tveganja za varnost in zdravje delavcev ter izvesti ustrezne ukrepe za preprečevanje ali nadzor teh tveganj¹. Ta proces lahko razdelimo na naslednje korake:

- oceno tveganja pripravite skupaj z zaposlenimi;
- opredelite nevarnosti;
- ugotovite, kdo bi se lahko poškodoval, kako in kje;
- ocenite stopnjo tveganja in se odločite o ukrepih;
- izvedite ukrepe za odpravo ali zmanjšanje tveganj;
- redno spremljajte in preverjajte učinkovitost izvedenih ukrepov.

Ta bilten opisuje nekatere skupne nevarnosti in tveganja na delovnih mestih v šolstvu ter podaja nekaj predlogov za njihovo preprečevanje; zaradi velikosti izobraževalne dejavnosti in kratkosti tega biltena, ni bilo mogoče predstaviti vseh nevarnosti. Take aktivnosti, kot so šolski izleti in rekreacijske aktivnosti (npr. športna vzgoja), v tem biltenu niso obravnavane, toda ocena tveganj jih bo morala vseeno upoštevati².

Varno delovno okolje

Izobraževalna ustanova mora biti varno in zdravo delovno mesto in učno okolje. Če želimo to doseči, mora ocena tveganja upoštevati načrtovanje, ureditev in izgradnjo delovnega okolja. To je še posebej pomembno, če so v ustanovi prisotne rizične skupine, kot na primer invalidi, zelo majhni otroci itd.

Pet točk, na katere bodite pozorni

- Delovna mesta v notranjosti, bodisi v razredu, zbornici ali kuhinji, morajo biti ustrezno prezračevana, osvetljena, primerno vlažna, prostorna in čista.
- Če se do prostorov dostopa z vozili, morajo biti prometne poti jasno označene in ločene od pešpoti, če je to mogoče.
- Površine tal morajo biti dobro vzdrževane in čiste, saj to zmanjšuje tveganja zdrsov ali spotikov.
- Posebno skrb je treba nameniti zavarovanju pred padci z balkonov ali stopnic. Za zavarovanje majhnih otrok bo morda potrebno dodatno zavarovanje robov.
- Okna in steklena vrata morajo biti jasno označena in izdelana iz ustreznega materiala.

Zdrsi in spotiki

Zdrsi in spotiki so najpogostejša oblika nezgod; v izobraževalnih ustanovah, kjer se veliko mladih ljudi giblje po relativno majhnem prostoru, je tveganje toliko večje. Ocena tveganja mora upoštevati tudi vzroke za zdrse in spotike. Slednje lahko razdelimo na več dejavnikov tveganja³:

- okolica (npr. površina tal);
- onesnaženje (npr. razlitje vode po tleh);
- organizacija dela (npr. neustrezno čiščenje);
- obutev; in
- individualni dejavniki (npr. pri invalidnih delavcih).

Vzdrževanje

Za vzdrževanje in popravila v izobraževalnih ustanovah so večkrat potrebni zunanji izvajalci. Izvajalec in oseba, ki je odgovorna za izobraževalno ustanovo, morata sodelovati in izmenjavati informacije, le tako bo zagotovljena varnost tako za delavce kot za šolarje. Izvajalci se morajo zavedati dodatnih tveganj, ki jih prinaša delo v izobraževalnih ustanovah, šolsko osebje pa mora biti ustrezno poučeno o tem, kako šolarjem preprečiti dostop do delovišča.

Za čim manjše tveganje nezgod pri transportu naj bodo dostave organizirane tako, da vozila niso na delovnih mestih v času, ko šolarji vstopajo v prostore ali jih zapuščajo.

Prav tako je treba misliti na vsakodnevno vzdrževalno delo, npr. čiščenje in manjša popravila. Delavci in šolarji morajo biti zaščiteni pred specifičnimi tveganji (npr. pred strupenimi čistili). Varno shranjevanje snovi in orodja je zelo pomembno.

Protipožarna varnost in načrtovanje za razmere v nujnih primerih

V vsaki izobraževalni ustanovi je treba izvajati ustrezne protipožarne ukrepe, vključno s postopki za evakuacijo. Te ukrepe je treba redno preverjati, evakuacijske poti morajo biti označene, gasilni aparati in podobna oprema pa redno pregledani. Postopki za ravnanje v nujnih primerih morajo biti pripravljeni za primer nezgod v šolskih delavnicah, učilnicah ali na šolskih igriščih.

Varnost in zdravje pri delu v laboratorijih in delavnicah

Laboratoriji in delavnice so tista mesta, kjer je največja verjetnost, da so učenci izpostavljeni tveganjem zaradi izpostavljenosti nevarnim snovem in strojem. Raven izobraževanja nedvomno precej vpliva na vrsto nevarnosti in na stopnjo tveganja, še posebej pomembno pa je:

- Pisna navodila morajo biti obešena na vidnem mestu in imeti poudarjena navodila za večjo varnost.
- Varnostna navodila morajo biti posredovana ustno in biti hkrati izobešena na vidnem mestu pred začetkom vsakega eksperimenta.
- Učitelji morajo s svojim vedenjem dati dober zgled.
- Vedno je treba izvajati nadzor.
- Vsak, ki upravlja nek stroj, mora v celoti poznati navodila za uporabo ter vse zahteve glede vzdrževanja ter glede varnosti in zdravja pri delu.

¹ Direktiva Sveta 89/391 z dne 12. junija 1989 o uvedbi ukrepov za spodbujanje izboljšav za varnost in zdravje delavcev pri delu, ki je bila prenešana v nacionalne zakonodaje držav članic.

² Gl. Facts 45 — Upravljanje varnosti in zdravja pri delu v šolstvu.

³ Education information sheet 2 — Preventing slip and trip incidents in the education sector. Izvršni organ za varnost in zdravje, Združeno kraljestvo (<http://www.hse.gov.uk/pubns/edis02.pdf>).

- Nositi je treba osebno varovalno opremo in delovna oblačila.
- Delovno opremo je treba redno pregledovati in vzdrževati.
- Nevarne snovi in delovna oprema morajo biti varno shranjeni.
- Laboratorij ali delavnica morata biti čista, oprema pa dobro vzdrževana.
- Primerna oprema za nudenje prve pomoči, na primer prhe, morajo biti na voljo za primer nevarnosti.

Prav tako je potrebno upoštevati nacionalno zakonodajo, ki temelji na Direktivi Sveta 94/33/EC z dne 22. junija 1994 o varstvu mladih ljudi pri delu, še posebej tam, kjer se izvajajo programi delovne prakse.

Kostno-mišična obolenja

Izogibati se je treba ročnemu premeščanju težkih bremen. V šolstvu je tveganje poškodb še posebej veliko, kadar dvigujemo otroke. Težave z zgornjimi okončinami v zvezi z delom lahko nastanejo zaradi slabega ergonomskega načrtovanja delovnih mest, na primer med daljšim sedenjem pred računalnikom v šolski pisarni.

Evropski pristop k preprečevanju tveganj⁴

- Izogibajte se tveganjem za kostno-mišična obolenja.
- Ocenite tveganja za kostno-mišična obolenja, ki se jim ni mogoče izogniti.
- Skušajte obvladati tveganja za kostno-mišična obolenja pri viru.
- Delo prilagodite posamezniku.
- Prilagodite se tehničnemu napredku.
- Nevarno zamenjajte z nenevarnim ali manj nevarnim.
- Razvijte celovito politiko preprečevanja tveganj.
- Kolektivni varnostni ukrepi imajo prednost pred individualnimi varnostnimi ukrepi.
- Delavcem zagotovite ustrezna navodila in usposabljanje.

Stres

Stres v zvezi z delom doživimo takrat, ko zahteve delovnega okolja presegajo sposobnosti delavca, da bi jih obvladoval ali nadziral. Stres ni bolezen, toda lahko vodi do psihofizičnih težav. Stres v zvezi z delom je odraz organizacijskih težav in ne slabosti posameznika. Raziskave kažejo, da je več kot vsak četrty delavec v Evropski uniji prepričan, da stres v zvezi z delom načinja njegovo zdravje⁵. K stresu v zvezi z delom lahko prispeva delovna preobremenitev.

Sedem korakov za preprečevanje stresa

- Ustrezna ocena tveganja
- Temeljito načrtovanje preventivnih ukrepov
- Kombinacija ukrepov v zvezi z delom in delavci
- Rešitve, ki so prilagojene danim okoliščinam
- Vključitev zunanjih strokovnjakov
- Učinkovit socialni dialog in sodelovanje delavcev
- Trajni preventivni ukrepi in podpora s strani vodilnih delavcev

⁴ Temelji na direktivi 89/391.

⁵ Tretja evropska anketa o delovnih pogojih 2000. Evropska fundacija za izboljšanje življenjskih in delovnih pogojev. Luxembourg. 2001.

Nasilje

Do nasilja pri delu pride vsakič, ko je neka oseba deležna žalitev, groženj ali napadov pri delu in ko to ogroža njeno zdravje, varnost, dobro počutje ali delovno uspešnost. Nasilje vključuje žaljivke, grožnje ter fizične ali psihične napade s strani ljudi, ki niso zaposleni v delovni organizaciji, do zaposlenih. Nasilje ima lahko tudi rasno ali spolno razsežnost. Delavci v izobraževalni dejavnosti so pogosto lahko žrtve nasilja tudi zato, ker v njih napadalci vidijo »predstavnike sistema«.

Delavci tvegajo več nasilja takrat, ko pri svojem delu:

- delajo neposredno z učenci oziroma njihovimi skrbniki;
- delajo do poznih ur ali pa delajo sami;
- opravljajo obiske zunaj šole ali na domovih; ali
- delajo z učenci, ki imajo posebne potrebe.

Ustrahovanje oziroma nadlegovanje

Ustrahovanje oziroma nadlegovanje lahko opredelimo kot ponavljajoče se nerazumno obnašanje do nekega zaposlenega ali skupine zaposlenih, ki povzroča tveganje za varnost in zdravje pri delu. V nasprotju z nasiljem, ki običajno prihaja od zunaj, se ustrahovanje oziroma nadlegovanje dogaja med sodelavci na delovnem mestu. Ustrahovanje najbolje preprečimo tako, da vzpostavimo organizacijsko kulturo z ustreznimi standardi in vrednotami, ki nasprotujejo ustrahovanju, ter izboljšamo psihosocialno delovno okolje, na primer s tem, ko se izogibamo nejasnim vlogam in značilnostim delovnih nalog.

Dodatne informacije

Dodatne informacije so na voljo na spletni strani Evropske agencije za varnost in zdravje pri delu: <http://agency.osha.eu.int>.

Gradiva Agencije o dobrih praksah na področju varnosti in zdravja pri delu v dejavnosti izobraževanja je moč najti na naslovu: http://europe.osha.eu.int/good_practice/sector/education/.

Bilteni Evropske agencije za varnost in zdravje pri delu

Bilteni Agencije v vseh uradnih jezikih EU so na voljo brezplačno na naslovu: <http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>

- Facts 4 — *Preprečevanje kostno-mišičnih obolenj pri delu*
- Facts 13 — *Uspešno upravljanje za preprečevanje neugod pri delu*
- Facts 14 — *Preprečevanje zdrsov, spotikov in padcev pri delu*
- Facts 22 — *Stres v zvezi z delom*
- Facts 24 — *Nasilje na delovnem mestu*
- Facts 31 — *Praktični nasveti za delavce o odpravljanju stresa v zvezi z delom in njegovih vzrokov*
- Facts 32 — *Kako se lotiti psihosocialnih problemov in zmanjšati stres v zvezi z delom?*
- Facts 45 — *Upravljanje varnosti in zdravja pri delu v šolstvu*
- Facts 47 — *Preprečevanje nasilja do zaposlenih v šolstvu*